

تاریخ عثمانی انجمنی

۱ تشرین اول
۱۳۳۲

بدیعی سنه
نومبر ۴۰

مجموعہ سی

ککبوزه ده ۷۸۷ تاریخی بر عثمانلی کتابه سی

سکزنجی عصر هجری به عاٰد عثمانلی کتابه لری علی العموم پک نادر اولقله برابر بروسه، ازنیق و سکود حوالینده وقوجه ایلی تسمیه اولنان قطعه ده بوبابده تحریات اجرا ایدیله جک اولورسه تاریخ عثمانینک ایلک دوره سیچون غایت مهم و نائقه دسترس اولنه جفنده شبه یوقدر^(۱).

اشته بوقیلدن اولق اوزره ککبوزه ده چوبان مصطفی پاشا جامعی قریبنده کی مرارلقده بولنان بر تر به خرابه سنک اوزرنده کوردیکمز کتابه عثمانیلرک اک اسکی آثار محکوه کسندن اولدینی کبی برقاچ جهندن شایان تدقیق دخی اولقله بوراده نشری تنیب ولندی^(۲).

ایکی سطر دن عبارت اولان و بر سر مر لوحیه چوقور اوله رق محکوک بولنان کتابه مذکوره اولدجه متن بر جلی ثلث ایله محرر اولوب ۸۷ سانتیمتر و طول ۳۸ سانتیمتر و عرضنده در. متنی بروجه آتیدر^(۳).

(۱) بوکتابه لری برآن اول طوبلاقی لازمدر. زیرا شو صوک زمانلرده مملکتزده آثار عتیقه تحریاتی اوقدر مدعش بر حال کسب ایتشدر که پک چوق وقت کجه دن اک مهم مبانی عتیقه نک و وثائق تاریخیه نک محو ونابید اوله جفنده هیچ شبه ایدیله ملیدر.

(۲) ککبوزه ده واقع چوبان مصطفی پاشا جامع شریفی آثار نفیسه عثمانیه دن اولوب ۹۲۹ و ۹۳۰ سنه لر دن برقاچ کتابه سی ویاننده پاشانک تر به سی واردر. کرک بولنرک، کرک قصه مذکوره نک دیگر کتابه لری آبریمجه نشر اولنق لازمدر. جامعک و تر به نک اهمیت معماریه سی ایسه پک عظیم اولدیفندن بولنرک تدقیق و ترسیبی کنج معمارلریمزه جدآ تومیه ایدرز.

(۳) آئیده کی صحیفه ده مندرج اولان بوکتابه آستامایزینک فوطوغرافیه سی اوزرنده یازیلر غایت ضعیف اولدیفندن اوقونعاسنی قولایلاشدیرمق ایچون آپیرافیا قواعیدنه مخالف اوله رق یازیلرک کنارلری قلم ایله چیزلشدر.

کتابخانه مملو ج اوغلی محمد قهر کتابخانه

قد قبل المرحوم المغفور من دارالفناء

الى البقاء محمد بن ملقوج سنة سبع وثمانين وسبعماية

محلنجه ملقوج اوغلی تربہ سی تسمیہ اولسان یونانک دہا بر قاج
سنہ اول قبہ سی واطراف دیوارلرندن اوچی موجود ایکن ۱۳۲۸ دہ
یالکز بر یوزی قالمش اولدینکی کوردک . مقطعی اساساً مربع الشکل
اولوب اطرافی آجیق بر کنبد طرزندہ یعنی قسم علیسی بر مخروط
ایلہ مستور ایدی کہ مخروط مذکور بنانک درت کوشہ سندہ بولنان کمر
ایاقرلیلہ بولنرک آرارینہ موضوع ویزانتین طرزندہ باشقلر ایلہ مجہز
برر مرمر دیرہ کہ وبولنری یکدیگریہ ربط ایدن کمر قوسلرینہ استاد
ایتدیرلش ایدی . شوصورتندہ تربہ نک ہر یوزندہ برر دیرہ کہ وایکیشر
کمر بولنوردی . بنانک دیوارقسی ییزانتین طرز معمارینہ وعثمانیلرک
ایلک دوری انشاآتہ ازجلہ بروسدہ واقع ییلدیرم بازید خانک عمارتی
دیوارلرینہ مشابہ اولہرق مناوبہ بر ضیرہ کمہ طاش ویرصیرہ یاصی
طوغلہ ایلہ انشا اولنشدہر . کتابہ الان موجود اولان جہہ نک وسطندہ کی
دیرہ کلک اوزرینہ وایکی قوسک آراسہ مصادف محلہ خارجاً تثبت
ایتدیلشدہر . تربہ نک درونندہ بشقہ مزار طاشی کوزہ مدک .

کتابہ نک قبارتہ اولمیوب چوقور اولہرق محکوک بولنمہ سی نظردقی
جلب ایدر . فی الواقع ایلک عصر ہجریلرہ عائد کوفی کتابہ لر ، طبق قدیم
سریانی ، ساسانی ، یونانی ولاتین کتابہ لرندہ اولدینکی کبی ، چوقور
اولہرق حک اولنمش ایسدہ بشنچی عصر دن صکرہ ، مہرلر و یوزوک
طاشلری مستثنا اولق اوزرہ ، چوقور اولہرق محکوک کتابہ لرہ نادراً
تصادف اولنور .

ملقوج اوغلی کتابہ سنہ دقتلہ باقیلہ جق اولورسہ اطرافہ چرچیوہ
مقامندہ چکلمش اولان چیزکینک خارجندہ یدی قسمہ آیریلش اولہرق

روجه بر عباره کوریلور که اقسام مذکورہ نک اوچی اوست کناره
ودردی یانلره یرلشدیریلشدیر. حروفاتک اشکانه نظراً بیزانتینلرده اون
بشنجی عصر میلادی به قدر جاری اولان اصوله موافق اولوب عبارہ مذکورہ :

Στεφάνου τοῦ μάστορος

جمله سی محتوی اولوب بوده « عمل اوسته استفانوس » صورتیه
ترجه اوله بیلور . بوراده ماسطوریس استفانوسک عجبا یالکز کتابه
طاشنی می حک ابتدییکی یاخود بنائی ده می انشا ایله دیکی حقنده وارد
اوله جق سؤاله قطعی بر جواب ویریه من. زیرا هر نه قدر بنانک دیوارلری
و مرمر دیرهک باشقوری بیزانتین طرزنده ایسه ده بنانک اوستده
کوریلن مخروط قدیم مبانی اسلامیه ده و باخصوص سلجوقی کنبدرده
جاری اولان و شرقی آناطولینک قافقاس جهتلرندن کله بر طرز
معماری ایدی . کتابه نک ینه خارجاً ایکی طرفنده مرسم اولان
مثلر شاقول ایچون قوللائیلان بر آلت اولوب دیوارچی اوسته لرینه
علامت مخصوصه اولشدیر . احتمال که ویریلن بر رسم موجبجه استفانوس
اوسته بو بناده قلفه لقی ایتشدیر. یوقه یازی یی حک ایتش اوله نه احتمال
ویرمه یز. یازینک چوقور اوله رق حک کیفیته کلنجه بوحوالیده اوزمانلر
دها مرئی اولان بر عنعنیه اتباعاً یالیش اولدیغنی ظن ایدرز .

ککبوزه قوجه ایلی داخلنده بر قصبه در . کاتب چلبی جهاننماده
(ص ۶۶۲) قوجه ایلیک شرقاً بولی ، شمالاً قرمدکز غرباً خلیج
قسطظیه وجوباً خلیج از نکمید و خداوندکار سنجاغی ایله محدود
اولدیغنی یازیور. بیزانتینلر زماننده بوقصبه (داکی یزا) دیرلرایدی که
(ککبوزه) اسمی اوندن محرف اولسه کرکدر . قرطاجه جنزالی آنیال
یتینیا قرالی پروسیاسک یانته التجا ایتدکن صکره قبل المیلاد ۱۸۳ ده
اتحار قصدیه کندینی تسیم ایله دیکی ودفن ایدیلدیکی محل اولوق اوزره

معروف اولان (لیسا) قصبه‌سك دخی عین موقع اولدیغی ظن اولمقده در^(۱) . ککبوزه عثمانلیر زمانده بیوک براهیت کسب ایتش ایدی . فقط تیمور یولنك انشاسدن صوکره بواهیتی غایب ایتش وعادتا برکوی حاله کیرمشد . قوجه ایلنك فتحه سلطان عثمان خان غازینك اواخر سلطنتده باشلانئش واورخان غازي زمانده ازنکمد یعنی ازمیت شهرله برابر قطعۀ مذکورۀ نك قسم اعظمی ضبط و تسخیر ایدیلش ایدی . عثمانلی مورخلری بومیانده آیدوس ایله ککبوزه نك شرقده واقع هرکه قلعۀ لرینك فتحی ۷۲۷ و ۷۲۸ و ازینق قلعۀ نك فتحی ۷۳۱ سئلرنده اولق اوزره قبول ایدیورلر^(۲) . هر نه قدر بو عصرده ککبوزه نك دخی عثمانلیر آلنه کچدیکنه دائر طوغریدن طوغری به معلومات یوق ایسه ده آیدوس و هرکه قلعۀ لرینك آلتش اولمسی و یزانتین مورخلرینك مضبوطانه نظراً ککبوزه نك غربنده واقع و قدیم (بهله قانون) والیوم مالکۀ تسمیه اولنان محله وینه اولجه (فیلقورن) تسمیه اولنان طاوشانجیلده محارباتک وقوعی و یزانتینلرک اسکدار جهتلرینه چکلمه لری هپ بو حوالینک عثمانلیر طرفدن اشغال اولدیغنه دلالت ایدو^(۳) . بلکه بوندن صکره

(۱) شمدی به قدر آنیبالک مزاری اولق اوزره ککبوزه ده کبیر تیمور یول کوپرسنك جهت شرقیه سنده کی باشنده و برتیه اوزرنده ، بر قاج سالخورده سروی بولنان محل کوستریلور . اخیراً بعض تبعات نتیجه سنده لیسانک موقعی ککبوزه نك بر قاج کیلو مترو شرقنده واقع دیل اسکله سی جوارنده کی دیل دره سنده بولنش اولدیغی قبول ایدنلر وار ایسه ده بوجهت قطعی برشی اولیوب دها تدقیقه محتاجدر .

(۲) نثری ، موزۀ هایون کتبخانه سنده یازمه ، نومرو ۵۰۲ ، ص ۷۹ . — عاشق پاشا زاده ، مطبوع ، ص ۳۲ . — سعدالدین ، تاج التواریخ ، ج ۱ ، ص ۲۶ - ۴۵ . — کاتب چلبی ، تقویم التواریخ و سائرہ .

(۳) یزانتین مورخلرندن قانتا کوزهن و نیکه فوروس غره غوراسک مضبوطانه عطفاً هامر ، فرانزجه طبی ، ج ۱ ، ص ۱۳۰ .

اورالری بر قاچ کره آنش ویریشدر . فقط هر حالده سلطان مراد خان اولک زمان سلطنته مصادف اولان ۷۸۷ سنه سنده عثمانلیرک ککبوزه ده ایوجه رلشمش اولدقلری ملقوج اوغلی تر به سی کبی متین و ظریف بر بنانک انشا ایدیش اوله سیله ده مثبدر .

مع مافیه تیمورک آناطولی به استیلا سیله ییلدیرم یازید خانک کیفیت اسارتندن بالاستفاده یزاتیلرینه قوجه ایلنده بر جوق یرلری اشغال ایتشلردی . آتجق بونک پک موقت بر زمان ایچون اولدینی نه تر به نک ونه ده یه ککبوزه ده بولسان اورخان غازی جامعک هدم ایدیله مش اوله سیله ده آکلاشیلور . هر حالده عثمانلی مورخلری ککبوزه نک^(۱) تکرار فتحی چلبی سلطان محمد خان زمانده و ۸۲۲ سنه سنده تیمور تاش اوغلی امور بک واسطه سیله میسر اولدینی قید ایدیورلر که بو میانه ده هر که ، طاروجی (یاخود داروجی) یعنی داریجه ، قارتال و بوندک دخی دخی ضبط ایدیش و بوندن صکره بورالری آرتق صورت قطعه ده ممالک عثمانیه دن معدود اولشلردر^(۲) .

تر به ده مدفون بولنان محمد بن ملقوج حقه ده مراجعت ایتدیکنز کتب تواریخده هیچ معلومات بوله مدق . یالکنز نشری قوصوه محاربه سنک

(۱) مورخلر بعضاً (اسکی ککبوزه) یازیورلر .

(۲) عاشق پاشا زاده ، ص ۹۳ ، بوخللری یاد ایتدکن صکره « الحاصل بودکنز کنارنده کافر حصار چقلریکم وارد شدی به دکن کاه مسلمانله دوزردی وکاه کافره دوزردی تا مراد خان اوغلی محمه دکن « دیور . — سعدالدین تاج التواریخ ، ج ۱ ، ص ۲۹۶ . — کاتب چلبی ، تقویم التواریخ ، ۸۲۲ سنه سنده . — اولیا چلبی ، مطبوع سیاحتنامه ، ج ۲ ، ص ۱۷۶ ، چلبی سلطان محمد خان ککبوزه بی فتح ایتدکن صکره قلعه سی هدم ایله دیکی و فقط اولیا چلبی زمانده آناری دها موجود بولندینی مندرجدر . بوکون ایسه ککبوزه قلعه نه عائد هیچ بر علامت کوریه منر .

حکایہ سی صرہ سندہ^(۱) «ابتداء جنک از تیر اندازان» سر لوحہ سیلہ «روایت اولنور کہ چونکہ ایک جری مقابل اولوب صقلر بزئوب آلایلر دوزلدی آندن سلطان مراد خان غازی بیوردی بیک اوغجی تیر و باران ایدوب صاغ قولہ طورددی کہ رئیسری (مال قوجدی) و بیک اوغجی دخی صول قولہ طورددیلر کہ رئیسری حمید اوغلینوک اوغلی مصطفی ایدی .. الخ» دییور۔ عاشق پاشا زادہ بونفصیلات یوقدر۔ سعدالدین (ج ۱، ص ۱۲۰) «ایک بیک تیر انداز بہادری مقدمہ عکرایلدیلر۔ بیکی مینہ اوکندہ و بیکی دخی میسرہ اوکندہ طورددی» دییور، فقط بونلرک قوماندانلرینی بیلدیر میور۔ قوصوہ محاربہ سنک تاریخی نثری ۷۹۱ دە و بیلدیرم بایزید خانک جلوسی دە یئ ۷۹۱ سنہ سی رمضانک دردنچی کونندہ و سعدالدین ۷۹۲ سنہ سندہ قیدایمشلردر۔ منجم باشی ۷۹۱ و برروایتندہ ۷۹۲ دییور^(۲)۔ ہر حالہ محاربہ نک وقوعی کتابہ منزک تاریخنندن درت و یاخود بش نہ صکرہ دیمک اولوب نشریدہ مذکور اولان (مال قوج) ک تربہ مدفون بولنان محمدک پدری اولمہ سی پک محتمل اولدینی کبی، اکثریا طور و نلرہ بیوک بابانک اسنی ویرمک دخی عادت اولفظہ محمدک اوغلی اولمہ سی دخی وارد خاطر اولور۔ بناء علیہ قوصوہ مجاہدلرندن اولان مال قوج ایلہ تربہ صاحبک پک مناسبتی اولدینی ظنندہ یز۔

(ملقوج) اسمی عثمانی تاریخنندہ صکرہ لری مکرراً کچور۔ از جملہ سلطان بایزیدنانی زمانی وقایعی صیرہ سندہ عاشق پاشا زادہ تاریخنندہ بر (منال قوج) و (ملقوج) اوغلندن و تاج التواریندہ و صحایف الاخباردہ بر (مالقوج) اوغلی بالی بک) دن بحث اولنیور^(۳)۔ بونلرک ہب عینی عائلہ دن اولمہ سی

(۱) بالادہ مذکور نسخہ دە، ص ۱۷۰۔

(۲) بیلدیرم بایزید خانک سکہ لری ۷۹۲ سنہ سندہ مضروبدر، موزہ

ہایونک مسکوکات عثمانیہ قتالوغی ج ۱، ص ۱۹۔

(۳) عاشق پاشا زادہ، ص ۲۰۰۔ تاج التوارین، ج ۲، ص ۸۱۔

صحایف، ج ۳، ص ۴۲۱۔

ککبوزده ۷۸۷ تاریخی بر عثمانی کتابہ سی ۲۳۰

احتمالاً بن بعد دکلدر . متن کتابہ ده هیچ بر عنوان بولمیدیغدن صاحب
قبرك شخصه دائر بر شی ذیلہ من . فقط بویله بر تربہ آلتندہ مدفون
بولمہ سنہ نظراً محمد ابن ملقوج ، عصریتك رجالدن ، بلکه اورالرده
خدمتی سبق ایدن مجاهدیندن بری اولدیغده شبه یوقدر .

خلیل ادهم